

Чижик А.О.

*вчитель англійської мови, магістрантка,
Інститут лінгвістики та психології
Київського міжнародного університету*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Питання естетичного виховання учнів завжди залишалося актуальним в освітній системі України. З давніх часів, розуміючи важливість естетичної насолоди для правильного розвитку особистості дитини, мислителі радили наповнювати цей процес красою. На думку педагогів, естетичні враження повинні супроводжувати гармонійний розвиток особистості, сприяти формуванню духовно-моральних якостей підростаючого покоління. Адже краса, поряд з істиною та добром, належить до основної тріади цінностей, що формують фундаментальні засади людського буття [4].

Відомий український педагог Василь Сухомлинський вважав, що краса являє собою потужний інструмент формування чутливості душі. В одному зі своїх творів він порівнював красу з вершиною, з якої відкривається те, чого без почуття прекрасного, без захоплення та натхнення неможливо побачити та досягнути [7, с. 414].

Естетичне виховання в Україні має давню традицію. Ще у Київській Русі сформувалися підходи до освіти та виховання, зокрема й естетичного. У той час відповідальність за моральне виховання брали на себе батьки, які формували у дитини відповідні ідеали: чесність, мужність, відвагу, любов до праці, шанобливе ставлення до природи. Важливим джерелом знань про суспільні та природні явища, побут був народний фольклор – казки, билини, приказки та пісні. Вони ж стали першим засобом морально-естетичного виховання [6, с. 79].

Наприкінці XIX ст. Київ став осередком української культури та філософської думки. Мудреці, просвітителі, видатні діячі у області культури та науки намагалися об'єднати естетичні ідеї доби Просвітництва з українською духовною спадщиною. Мислителі акцентували увагу на важливості естетичних відчуттів і вражень у житті людини. Цей період став початком процесу зародження та розвитку філософії української національної ідеї, яку заснували члени Кирило-

Мефодіївського братства. Наукове товариство прагнуло розвинути етико-естетичні ідеї українського народу на ґрунті християнських ідеалів [6, с. 85].

У 30-х роках була сформована теорія естетичного виховання дітей та молоді, в основі якої спершу було покладено принцип дидактики художньої освіти, а згодом здійснювалися спроби створити цілісну систему естетичного виховання. Цей напрямок освіти розглядався у першу чергу як шлях до формування естетичної культури дитячої особистості, що задовольняє внутрішню потребу у прекрасному [6, с. 87].

За визначенням Українського педагогічного словника, естетичне виховання є складовою частиною виховного процесу, безпосередньо спрямованою «на формування й виховання естетичних почуттів, смаків, суджень, художніх здібностей особистості, на розвиток її здатності сприймати й перетворювати дійсність за законами краси в усіх сферах діяльності людини» [1, с. 119].

О.Дубасенюк під поняттям «естетичне виховання» розуміє педагогічний процес взаємодії педагога та учнів, спрямований на формування естетичної культури та розвиток естетичного ставлення особистості до життя [5, с. 352]. Наслідком естетичного виховання стає розвиток естетичної свідомості та естетичних почуттів [5, с. 353]. Естетична свідомість – це форма суспільної свідомості, що являє собою художньо-емоційне освоєння дійсності через естетичні почуття, переживання, оцінки, смаки та ідеали. Естетичні почуття – особливі почуття насолоди, які відчуває людина, сприймаючи прекрасне у дійсності та у творах мистецтва [5, с. 353].

На сучасному етапі в Україні естетичному вихованню дитини у школі приділяється значна увага. Зокрема, зміст та напрями естетичного виховання відображені в документах про освіту. Сучасні вимоги до процесу освіти передбачають не тільки передачу знань від вчителя до учня, але й формування висококультурної особистості з чіткою системою духовно-моральних цінностей. Відповідно наказу МОН України № 578 від 07.10.2005 р., у загальноосвітніх школах проводиться науково-дослідна робота зі створення цілісної моделі естетичної освіти та виховання. Результати дослідження періодично публікуються на сторінках науково-методичного журналу «Мистецтво та освіта».

Як вважає Л. Масол, важливим завданням є естетизація освітнього середовища. Під цим поняттям науковець розуміє комплекс організо-

ваних і спрямованих певним чином художньо-педагогічних заходів (організація художніх студій, різноманітних гуртків тощо), які змінюють якісні параметри навчально-виховного процесу, всього освітянського простору закладу і ширше – життєдіяльності учнів у школі й поза її межами [2, с. 246–249].

Сьогодні в Україні запроваджена Концепція художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах. Концепція розроблена відповідно до Законів України «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», вона ґрунтується на основних положеннях Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) і спрямована на реалізацію Національної доктрини розвитку освіти в Україні [3].

Отже, як бачимо, в основних документах про освіту відображено цілі та засоби естетичної освіти, водночас, у них не йдеться про естетичне виховання на уроках іноземної мови. Однак, на нашу думку, саме вони дають безліч можливостей для естетичного виховання дитини у школі. Велика кількість годин, передбачених навчальною програмою, можливість ознайомити дитину з творчістю видатних митців країни, тематичні уроки, присвячені святам, звичаям та традиціям різних народів дають нам можливість глибоко занурити учнів у культуру того народу, мова якого вивчається. Уроки іноземної мови якнайкраще підходять для ознайомлення з естетичними цінностями, оскільки через активне сприйняття допомагають дитині сформувати особисту думку, систему власних уявлень та поглядів на добро і зло, потворне та прекрасне, що визначають етичну позицію людини. Мета навчання іноземної мови – формування в учнів іншомовної комунікативної компетентності, знання мови – це можливість вільно та впевнено почувати себе під час робочого та дружнього спілкування з іноземцями, подорожей за кордон. Але окрім того, що іноземна мова стає інструментом комунікації, вона також зосереджує у собі величезний художній культурний, етичний та естетичний потенціал. Спілкування іноземною мовою не має перетворюватись у автоматичне відтворення граматичних конструкцій та фразових дієслів, навіть ідеально правильних. Тільки власні переживання та враження, уміння слухати співрозмовника та підтримувати діалог, наповнений щирими емоціями, робить спілкування справжнім, «живим», а не механічним відтворенням речень з підручника. Дослідження у області психології та емоційного інтелекту доводять, що естетичні переживання та враження, отримані

дитиною в процесі здобуття знань, покращують запам'ятовування та полегшують засвоєння матеріалу. Звідси можна зробити, на нашу думку, висновок про значний потенціал уроків іноземної мови щодо естетичного виховання у школі. Перспективи наступних досліджень вбачаємо у вдосконаленні методики викладання іноземної мови, розробленні та використанні вчителями нових методів, прийомів, типів завдань для формування естетичної культури та особистості учня.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. Київ, 1997. 375 с.
2. Масол Л.М. Естетизація навчально-виховного процесу в загальноосвітній школі. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. Збірник наукових праць*. Ін-т проблем виховання АПН України. Кіровоград : ТОВ «Імекс-ЛТД», 2010. Вип. 14, кн. I. С. 240–251.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Концепції художньо-естетичного виховання учнів у загальноосвітніх навчальних закладах та Комплексної програми художньо-естетичного виховання у загальноосвітніх та позашкільних навчальних закладах» № 151/11 від 25.02.2004 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1_11290-04#Text (станом на 26.10.2021).
4. Оршанський Л., Нищак І., Ясеницька Ж. Естетичне виховання особистості: від Сократа до Даттона. URL: https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/07/317ilovepdf_com-231-242.pdf (станом на 27.10.2021).
5. Практикум з педагогіки: навчальний посібник: Видання 3-тє, перероблене і доповнене / [за заг. ред. О. А. Дубасенюк]. Київ : «Центр навчальної літератури», 2004. 468 с.
6. Серих Л.В. Естетичне виховання: освітній простір. Монографія. Суми : НВВ КЗ СОППО, 2020. 176 с. Серія «Виховує мистецтво».
7. Сухомлинський В. О. Як виховати справжню людину / Вибрані твори: В 5-ти т. Т.2. Київ, 1976.